

*Theme of the issue “Architectural education – discourses of tradition and innovation”
Žurnalo numerio tema „Architektūros mokymas – tradicijų ir naujovių diskursai“*

URBANISTIKOS MENO IR MOKSLO REIKŠMĖ ARCHITEKTŪROS STUDIJŲ PROGRAMOJE

Dalia Dijokienė

*Urbanistikos katedra, Vilniaus Gedimino technikos universitetas,
Pylimo g. 26/Trakų g. 1, 01132 Vilnius, Lietuva
El. paštas dalia.dijokiene@vgtu.lt*

Įteikta 2013 09 15; priimta 2013 11 11

Santrauka. Urbanistika yra sudėtinė architektūros meno ir mokslo dalis bei neatsiejama architektūrinės veiklos sritis. Lietuvai atgavus nepriklausomybę ir einant demokratinio miestų bei rajonų planavimo ir urbanistinio projektavimo keliu, neišvengiamai buvo susidurta su vartojamų sąvokų ir net mąstysenos kaita. Nors prabėgo jau antrasis nepriklausomybės dešimtmetis, tačiau negalime teigti, kad viskas tapo aišku ir vienodai suprantama urbanistikos veiklos srityje. Lietuvoje vis dar yra gilus nesuskalbėjimas dėl urbanistikos meno ir mokslo objekto. Urbanistika kaip mokslo šaka vis dar neturi vietos mokslo klasifikatoriuje. Šiame straipsnyje yra aptariamoms Lietuvoje ir užsienyje vartojamos urbanistikos definicijos, apibendrinama formalioji urbanistikos padėtis studijas reglamentuojančiuose dokumentuose, Europos Sąjungos reikalavimų profesinėms kvalifikacijoms kontekste įvertinami dėstomi urbanistinio projektavimo pagrindai VGTU AF architektūros bakalauro studijose.

Reikšminiai žodžiai: urbanistikos menas ir mokslas, urbanistinis projektavimas, urbanistinis planavimas, miestų planavimas, urbanistinė erdvė, architektūra, architektūros studijos.

Nuoroda į šį straipsnį: Dijokienė, D. 2013. Urbanistikos meno ir mokslo reikšmė architektūros studijų programoje, *Journal of Architecture and Urbanism* 37(4): 268–278.

Įvadas

Lietuvoje terminą *urbanistika* vartoja technologijos, socialinių ir menų (humanitarinių) studijų ir mokslo sričių atstovai. Tačiau kiekvienos srities specialistai tą sąvoką pripildo savo turinio, todėl vyksta nesuskalbėjimas, nes nėra aiškiai apibrėžtos ir visiems vienodai suprantamos urbanistikos definicijos. Kita vertus, gal ir nereikia įvairiapusės žmogaus veiklos, vykdomos miestų plėtros srityje, įvardinti vienu terminu *urbanistika*. Gal kiekviena sritis galėtų apibrėžti savo veiklos objektą bei kompetencijos lauką ir savo veiklą įvardinti konkretesne sąvoka. Dar prieš porą dešimtmečių Sovietų Sąjungoje visa planavimo, projektavimo ir statybos principų nustatymo veikla, susijusi su miestu, buvo vadinama *miestų statyba* (rus. *градостроительство* (Vanagas 2008: 221)), nors jau tuomet ilgametis urbanistikos katedros vedėjas profesorius K. Šešelgis savo veikaluose skyrė skirtingas veiklos sritis – urbanistiką ir rajoninį pla-

navimą (Šešelgis 1975). Tačiau atgavus nepriklausomybę ir einant demokratinio (o tiksliau nebrandaus kapitalizmo) miestų bei rajonų planavimo ir urbanistinio projektavimo keliu, neišvengiamai buvo susidurta su vartojamų sąvokų ir net mąstysenos kaita (Daunora 2000). Prabėgo jau antrasis nepriklausomybės dešimtmetis, tačiau negalime teigti, kad viskas tapo aišku ir vienodai suprantama urbanistikos veiklos srityje. Prof. Z. J. Daunora dar 2000 ir vėliau 2008 m. išryškino architektūros, urbanistikos ir teritorijų planavimo disciplinų sampratų ir vartojamų sąvokų painiavą (Daunora 2000, 2008). 2012 m. buvo rengiamas architektūros studijų krypties aprašas. Jo projektą pateikus viešam svarstymui, vėl užvirė aistros dėl nesuskalbėjimo, kas yra urbanistinis projektavimas, ar jis yra architektūros sudedamoji dalis, ar parengtos urbanistinio projektavimo studijų programos gali turėti teisę suteikti architekto profesinę kvalifikaciją?

Dažną kartą ir architektūros studentams ne visuomet yra aišku, ką architektui duota urbanistikos pagrindų studijos. Jaunam žmogui urbanistika neretai asocijuojasi su „žemėlapių spalvojimu“, o ne su erdviu miesto struktūrų projektavimu. Ar tokiai nuomonei susiformuoti pagrindą duoda studijos, ar neaiški urbanistikos meno ir mokslo padėtis Lietuvoje?

Jau 1981 m. Pasauliniame tarptautinės architektų sąjungos (UIA) kongrese buvo įtvirtinta labai plati architekto veiklos samprata – architektūra apibrėžta kaip menas ir mokslas formuoti aplinką. Veiklos sritis apima bet kokios paskirties ir dydžio erdves – nuo patalpos, atskiro pastato iki miestų erdvių ir rajonų projektavimo (Stauskas 1998; UIA 2013). Šio straipsnio tikslas yra dar kartą peržvelgti Lietuvoje ir užsienyje vartojamas urbanistikos meno ir mokslo definicijas, apibendrinti formaliąją urbanistikos padėtį studijas reglamentuojančiuose dokumentuose, Europos Sąjungos reikalavimų profesinėms kvalifikacijoms kontekste įvertinti dėstomus urbanistinio projektavimo pagrindus VGTU AF architektūros bakalauro studijose ir pagrįsti, kad urbanistika yra sudėtinė architektūros meno ir mokslo dalis bei neatsiejama architektūrinės veiklos sritis. Straipsnis yra skirtas tiek akademinėi bendruomenei, tiek platesniam visuomenės ratui.

Urbanistikos meno ir mokslo definicijos

Straipsnio pradžioje glaustai apžvelgsime, kokį turinį suteikia terminui *urbanistika* skirtingų studijų ir mokslo sričių Lietuvos mokslininkai bei specialistai, aktyviai dirbantys ir rašantys urbanistikos tematika. Tam tikslui buvo iš naujo išnagrinėta technologijos, socialinių ir menų (humanitarinių) studijoms skirta literatūra, mokslinės publikacijos.

Naujausiame technologijos srities mokslininkų išleistame vadovyje „Urbanistika: procesai, problemos, planavimas, plėtra“ laikomasi nuostatos, kad „urbanistika nėra architektūra, o architektūra nėra urbanistika“. Urbanistika suvokiama kaip urbanizacijos proceso valdymo priemonė, o kaip mokslo ir studijų sritis urbanistika glaudžiai siejasi su geografija, civiline inžinerija, ekonomika, sociologija, teise, aplinkosauga, politologija ir kitomis mokslo sritimis. Nors architektai įvardinami tarp specialistų, kurie dalyvauja praktinėje profesionalioje kolektyvinėje urbanistikos veikloje, tačiau prioritetas atiduodamas teritorijų planavimo, bet ne meniniams uždaviniams spręsti. Taip pat konstatuojama, kad Lietuvoje *urbanistikos, urbanistinio planavimo* sąvokos oficialiai nevartojamos, jos keičiamos sąvokomis *teritorijų planavimas* (Juškevičius *et al.* 2013). Tokiu atveju teritorijų planavimo net nevertėtų vadinti urbanistika. Teritorijų planavimas yra reika-

lingas žemės naudojimui sureguliuoti atsižvelgiant į visuomenės interesus (Burinskienė 2013) ir, deja, realybėje planavimas yra paverstas biurokratinių procedūrų grandine bei prarado esminius profesionalios veiklos požymius, tarp jų ir pagrindinius – darnos bei kokybės siekius (Pakalnis 2010).

Profesorius P. Kavaliauskas (geografas, kraštotvarkininkas, habilituotas fizinių ir technologijos mokslų daktaras) urbanistiką apibūdina gana taikliai, įvardindamas ją kaip mokslą apie miestų raidą, planavimo, projektavimo ir statybos principus, aprėpiančius formuojamą erdvinę architektūrinių ir inžinerinių kompleksų bei gamtinės aplinkos visumą (Kavaliauskas 2013a, b). Tačiau jis urbanistiką mato kaip integralią kraštotvarkos kryptį ir nesutinka, kad urbanistais linkstama vadinti tik architektus, nors pripažįsta, kad architektūros ir urbanistikos sanglauda turi antikos laikus siekiančias istorines šaknis.

Bene daugiausiai studijoms skirtų vadovėlių urbanistikos tema parašęs profesorius J. Vanagas *urbanistiką* pristato kaip plačią architektūros sritį, kuri apima tiek pavienių, tiek kompleksinių objektų, miestų, jų elementų planavimą ir projektavimą. Profesorius pabrėžia nuostatą, kad tiek urbanistinis planavimas, tiek urbanistinis projektavimas yra neatsiejamas nuo architektūros, nors užsimena, kad kai kuriose Vakarų šalyse miestų planavimas laikomas technologijos mokslo sritimi (Vanagas 2008). Profesorius V. Stauskas *urbanistinį projektavimą* mato kaip architektūrinės kūrybos dalį (jam net siūlo sinonimą *miesto architektūra*), o *urbanistinį* ar *teritorijų planavimą* tiesiog įvardina *žemėtvarka* (Stauskas 2012).

Jeigu pasigilintume į Lietuvos Respublikos dokumentus, nubrėžiančius architektūros ir urbanistikos politikos kryptis, pastebėtume tokį dalyką – urbanistika šiuose dokumentuose nusakoma skirtingai. LR Architektūros politikos kryptių apraše *urbanistikos* sąvoka apima ir mažiausią gyvenvietę, ir didelį miestą – tai erdvėje išplėtotą architektūrinę visumą, susidedanti tiek iš įvairiausios paskirties statinių, tiek juos siejančių įrenginių struktūrų: gatvių, aikščių, parkų, suformuotos gamtinės aplinkos, tunelių, tiltų (Nutarimas ... 2005). Kitaip sakant, čia matome architekto veiklą, kurią galima būtų pavadinti terminu *urbanistinis projektavimas*. Lietuvos urbanistinės politikos kryptių projekte aprašytą profesinę veiklą labiau tiktų vadinti *urbanistiniu* arba *miestų planavimu*, kuriam vien architektūrinio išsilavinimo arba vien architektų neužtenka (Lietuvos ... 2009).

Kita vertus, norint suvokti tikrąsias urbanistikos meno ir mokslo terminų prasmes, vertėtų pasitelkti ir urbanistiškai brandesnių tautų patirtį. Lietuvos

miestai kūrėsi tuo metu, kai pasaulyje jau kelis tūkstantmečius gyvavo miestų kultūros (Šešelgis 1996: 3). Lietuvoje nėra gilių *urban* šaknų tautoje. Sąvoka *urban*, kilusi iš lotyniško žodžio *urbanus (urbs)* ir reiškianti miestą, pirmą kartą buvo pavartota XVII a. pradžioje (apie 1610–1620 m.). Žodžio kilmė sietina su *arimu*, nes romėnai turėjo tokią tradiciją (ritualą) išarti vagą aplink naują miestą, taip apibrėždami jo ribas (Cowan 2005: 415). Nors sąvoka *miestas* turėtų reikšti *priešingas kaimui*, pas mus to nėra. Teisės diskurse kalbant apie miestą, dominuoja „gamtinės“ sąvokos, taip supriešinant gamtinius (kaip teigiamus) su miesto elementais (kaip neigiamais). Šią mintį iliustruoja Lietuvos miestų ir miestelių bendrieji planai (BP), parengti praėjusiam dešimtmetyje. Juose didelis dėmesys skiriamas miesto gamtiniam karkasui. Nors nuo miestų kūrimosi pradžios jie buvo statomi strategiškai patogiose gamtinėse vietovėse, parengtuose miestų BP gamtinio karkaso brėžiniuose užstatymas prie upių, ežerų įvardijamas kaip „pažeidimas“ – pažeistos gamtinio karkaso vietos (Dijokienė 2011). Danų etnografas Age Meyeris Benedictsenas (1866–1927) paskutinį XIX a. dešimtmetį lietuviškumo žymes ir lietuvius Vilniuje (kitaip perfrazuojant mieste) įvardino kaip paslėptus vandens ženklus (Benedictsens 1924).

Lietuvių žodyne ir kalboje vartojamas terminas *urbanistika* tiesiogiai į anglų kalbą net neverčiamas, angliškai turime kelis atitikmenis – *urban design*, *urban planning (town or city planning)* *urbanism*. R. Cowan sudarytame terminų žodyne „The dictionary of urbanism“ terminas *urban design (urbanistinis projektavimas)* apibūdinamas kaip gyvenimui skirtos fizinės aplinkos miestuose, miesteliuose ir kaimuose įvairialypis ir sudėtinis formavimo procesas; urbanizuotų vietų kūrimo menas; projektavimas urbanistiniame kontekste. Urbanistinis projektavimas apima tiek pastatų ir jų grupių, viešų urbanistinių erdvių ir landšafto projektavimą, tiek struktūros ir procesų, veikiančių sėkmingą aplinkos vystymąsi, kūrimą (Cowan 2005: 416). Tame pačiame žodyne pateikiamos ir kitų architektūros meistrų ir tyrėjų urbanistinio projektavimo definicijos – tai miesto formos kūrimas laike (P. Webber); teatro viešajam miesto gyvenimui kūrimas (J. Spencer); *civitas* ir *urbs* suliejimas – civilizuotos vietos ir visuomenės vertybinių nuostatų bei idealų pavertimas miesto struktūromis (D. Peterson); urbanistinis projektavimas yra susijęs su urbanistinės formos analize, organizavimu ir kūrimu siekiant išvystyti kuo turtingesnę ir vientisesnę gyvenamąją aplinką (P. Buchanan). Labai panašią urbanistinio projektavimo definiciją pateikia ir D. A. Thadani iliustruotame žodyne „The language of towns and cities. A visual dictionary“: urbanistinis projektavimas apima pastatų,

jų kompleksų, erdvių ir landšafto projektavimą kaimuose, miesteliuose ir miestuose bei užtikrina sėkmingą jų vystymąsi ateityje. Urbanistinis projektavimas įvairiais lygmenimis užtikrina sąveiką tarp žmonių ir vietovių, tarp veiksmo ir urbanistinės formos, tarp gamtinės aplinkos ir urbanistinio audinio; asimiliuoja santykių tarp pastatų, gatvių, žemės paskirties, atvirų erdvių, judėjimo, aukščio, gamtinių sąlygų ir žmonių veiklos (Thadani 2010: 700). Urbanistinis projektavimas yra gana plati sąvoka, turinti nemažai įvairių interpretacijų ir, nors iš pateiktų aprašymų ryškėja pagrindinis urbanistinio projektavimo srities aspektas – trijų dimensijų sprendiniai, kuriuose vyrauja erdvės formavimo meninės užduotys (Vyšniūnas 2000), – vis dėl to ši sąvoka gali būti skirtingai suprantama ir vartojama. Skirtingų mokyklų ir skirtingų šalių projektuotojai ir planuotojai šiuo terminu gali nusakyti tiek architektūrinę veiklą, tiek veiklos sritis, apimančias geografiją, landšaftą ir sociologiją (Kasprisin 2011).

Kitas su lietuvišku terminu *urbanistika* siejamas angliškas atitikmuo yra *urban planning (town or city planning)*, lietuviškai būtų verčiamas *urbanistinis* arba *miestų planavimas*. Dažnai užsienio literatūroje *urban planning* sinonimai yra *urban and regional planning*, *town and country planning*. Pasitelkus jau minėtus terminų žodynus, randami tokie definicijos aprašymai. Miestų planavimas – tai žemės paskirčių planavimo disciplina, susijusi su savivaldybių ir bendruomenių užstatymo ir socialinės aplinkos įvairiais aspektais. Planavimas yra tikslo siekimo procesas, apimantis problemų identifikavimą ir sprendinių numatymą. Planavimu numatomos vystymosi strategijos (Thadani 2010: 535, 676). Miestų planavimas yra bendrinis terminas, nusakantis urbanistinių teritorijų planavimą (Cowan 2005: 399). Sąvokos *urbanistinis projektavimas* esmė glūdi žodyje *projektavimas*, o urbanistinio planavimo esmę nusako žodis *planavimas*. Visgi sąvokos *urbanistinis projektavimas* ir *urbanistinis planavimas* yra susijusios, takoskyra tarp jų galima laikyti ribą, skiriančią architekto meniniais kūrybos principais grįstos erdvių formavimo veiklos sritį nuo srities, kurioje ima vyrėti socialiniai ir ekonominiai argumentai, grindžiami mokslu (Daunora 2008). Architekto veikla labiau siejama su urbanistinio projektavimo sritimi, tačiau urbanistinio planavimo užduotims spręsti taip pat yra reikalingos architekto žinios ir įgūdžiai.

Dar viena sąvoka, siejama su urbanistika, yra *urbanizmas (urbanism)*. Ši sąvoka yra kilusi iš prancūziško termino *urbanisme* ir prancūzų kalboje ji daug dažniau vartojama nei anglų. Terminas *urbanizmas* turi daug reikšmių, keletas iš jų: virsmas urbanistiniu ar (ir) urbanizuotu; miestų kaitos procesai; urbanizuotų vietovių socialinio gyvenimo modelis. Kartais šis ter-

minas vartojamas net ir nusakant miestų planavimą bei jų vystymąsi ar architektūrinę veiklą urbanistiniame kontekste (Cowan 2005: 431). Visgi terminai *urbanistinis projektavimas* ir *urbanistinis planavimas* nusako profesinę veiklą, o *urbanizmas* – reiškini.

Terminų vartojimo painiava Lietuvoje yra kilusi ir iš daugelį metų Teritorijų planavimo įstatyme vartotų ir pernelyg laisvai interpretuotų sąvokų *erdvė*, *vieta*, *teritorija*, kurios taip pat glaudžiai siejasi su urbanistikos menu ir mokslu (Lietuvos ... 2004). Naujojoje įstatymo redakcijoje šios sąvokos vartojamos atsakingiau (Lietuvos ... 2013).

Gali kilti klausimas, kodėl straipsnyje tiek daug dėmesio skirta sąvokoms aiškinti. Tiesiog nuo to, kaip yra suvokiamos pagrindinės veiklos sritį nusakančios sąvokos, tiesiogiai priklauso, koks yra rengiamų studijų programų turinys ir kokia profesinė kvalifikacija suteikiama absolventams. Sąvokų vartojimas yra susitarimo reikalas. Tam, kad nekiltų painiavos dėl skirtingai suvokiamų terminų, profesinė architektų bendruomenė turėtų inicijuoti ir parengti su jų profesine veikla susijusių sąvokų žodyną arba pagrindines sąvokas išdėstyti architektūros įstatyme, kurio projektas prieš metus buvo pateiktas Vyriausybei svarstyti (Lietuvos ... 2012b).

Urbanistikos meno ir mokslo formali padėtis studijas reglamentuojančiuose dokumentuose

Urbanistikos vietos Lietuvos mokslo ir studijų klasifikatoriuose paradoksai. 2010 m. vasario 19 d. patvirtinta nauja studijų kryptis sudarančių šakų sąrašo

redakcija (Dėl studijų ... 2010). Šiame klasifikatoriuje menų studijų srityje (krypčių grupėje – meno studijos) yra išskirtos trys architektūros krypties (K 100) šakos: architektūrinis projektavimas (K 110), urbanistinis projektavimas (K 120) ir kraštovaizdžio architektūra (K 130). Anksčiau galiojusiuose klasifikatoriuose urbanistinio projektavimo šakos nebuvo. Tačiau paradoksas vis dar išlieka, nes mokslo klasifikatorius skiriasi nuo studijų klasifikatoriaus. Naujai patvirtinus mokslo kryptis 2012 m. spalio 16 d. kartu buvo panaikintas galiojęs mokslo šakų klasifikatorius, naujo klasifikatoriaus projektas yra parengtas, tačiau LR mokslo ir švietimo ministerija diskusijas dėl jo siūlo pratęsti tik 2014 m. (Dėl mokslo ... 2012, 2011; Lietuvos ... 2012a).

Urbanistikos ir su ja susijusių studijų bei mokslo vietos galiojančiuose studijų ir mokslo klasifikatoriuose palyginimas pateiktas 1 lentelėje. Urbanistikos doktorantūros studijos ir mokslo darbai Lietuvos mokslo klasifikatoriuje vietos neturi, jiems tenka glaustis po menotyros krypties architektūros ir skulptūros šakos skėčiu. Tačiau taip yra prarandama galimybė žymiai plačiau ir giliau vykdyti urbanistikos mokslo darbus. Problema galėtų būti išspręsta pertvarkant menotyros kryptį į bendrą platesnę architektūros kryptį (taip kaip yra studijų klasifikatoriuje).

Urbanistinio projektavimo apibrėžimai Architektūros studijų krypties aprašo projekte. 2012 m. rudenį ekspertų grupė rengė Architektūros studijų krypties aprašą (Architektūros ... 2012). Šis aprašas buvo rengiamas Studijų kokybės vertinimo centrui (SKVC) įgyvendinant projektą „Studijas reglamen-

1 lentelė. Urbanistikos meno ir mokslo vietos studijų ir mokslo klasifikatoriuose palyginimas
Table 1. Comparison of the position of art and science of urban design in the classifications of higher education and research

Studijų klasifikatorius		
Studijų sritis	Studijų krypčių grupė <i>Studijų kryptis</i>	Studijų šaka
Technologijos mokslai	Inžinerija. <i>H200 Statybos inžinerija</i>	H270 Urbanistinė inžinerija
Socialiniai mokslai	Socialinės studijos. <i>S300 Teritorijų planavimas</i>	S320 Strateginis erdvinis planavimas S330 Regionų ir miestų planavimas
Menai	Meno studijos. <i>K100 Architektūra</i>	K120 Urbanistinis projektavimas

Mokslo klasifikatorius		
Sritis	Kryptis	Šaka (negalioja nuo 2012-10-16, bet naudojama)
T 000 Technologijos mokslai	<i>02T Statybos inžinerija</i> <i>04T Aplinkos inžinerija ir kraštovarka</i>	T 240 Architektūra, interjero projektavimas T 250 Kraštovaizdžio projektavimas T 260 Fizinis planavimas
S 000 Socialiniai mokslai	<i>05S Sociologija</i>	S 240 Miesto ir krašto planavimas
H 000 Humanitariniai mokslai	<i>03H Menotyra</i>	H 312 Skulptūra ir architektūra

tuojančių aprašų sistemos plėtra (SKAR-2)“, projekto kodas VP1-2.2-ŠMM-01-V-01-002, vykdomą pagal 2007–2013 m. Žmoniškųjų išteklių plėtros programos 2 prioriteto „Mokymasis visą gyvenimą“ VP1-2.2-ŠMM-01-V priemone „Studijas reglamentuojančių aprašų rengimas ir atnaujinimas, atsižvelgiant į naujus kokybinius reikalavimus“, finansuojamą Europos Sąjungos fondų ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis. Aprašo projektas buvo pateiktas viešam svarstymui. Aprašas – labai svarbus dokumentas, turintis įtakos rengiant visų architektūros studijų krypties šakų programas. Jame turėtų būti atstovaujami visų studijų šakų interesai. VGTU Urbanistikos katedroje 2013 02 26 vyko katedros posėdis-diskusija dėl parengto architektūros studijų krypties aprašo projekto. Susipažinę su parengto aprašo projektu ir vertindami atliktą didelį ir sudėtingą ekspertų grupės darbą, katedros mokslininkai pateikė pastabas, susijusias su urbanistinio projektavimo apibrėžtimis. Šių pastabų esmę galima nusakyti keliais punktais:

- Aprašas parengtas vadovaujantis daugeliu teisės aktų, tačiau jame menkai atspindimi dokumentai, kurie reglamentuoja urbanistikos politiką. Aprašo turiniui turėtų būti svarbūs „Lietuvos urbanistinės politikos krypties metmenys“ (pritarta Vyriausybės strateginio planavimo komitete 2008 10 30), Stambulo deklaracija dėl gyvenviečių, Vienos memorandumas ir kiti.
- Būtina labai aiškiai išdėstyti kiekvienos šakos apibrėžimus, šakos objektus, studijų programas baigusiu specialistų darbo sritis, pateikti kiekvienos šakos bei pagrindinių terminų tikslūs angliškų vertimus. Dabartinio aprašo redakcijoje painiojami terminai, susiję su krypties ir šakos objektais.
- Pateikti nelygiaverčiai reikalavimai, diskriminuojantys visų pirma urbanistinį projektavimą, nesuteikiant teisės atestuotis ir įgyti architekto kvalifikaciją bei siūlant būtinas papildomas studijas (9, 10, 12 punktus reikėtų redaguoti iš esmės). Negali būti vienos šakos programų privilegijų prieš kitas, jeigu jos atitinka tuos pačius reikalavimus (pvz., ES direktyvos 2005/36/EB). Pagal pateiktą minėtų straipsnių redakciją atrodo, kad urbanistinio projektavimo programa negali atitikti ES direktyvos reikalavimų.

Toks urbanistinio projektavimo aprašas, koks buvo pateiktas Architektūros studijų krypties aprašo projekte, iliustruoja, kad ne tik studentai, bet ir architektų cecho atstovai kartais urbanistiką tapatina tik su „žemėlapių spalvojimu“.

Urbanistinis projektavimas ir ES direktyva 2005/36/EB. Europos Sąjungos reikalavimai profesionalioms kvalifikacijoms yra pateikti „Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2005/36/EB 2005 m. rugsėjo 7 d. dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo“ (Europos ... 2005). Reikalavimai architektūros studijoms nusakomi direktyvos 46 straipsniu, jame pateikta 11 punktų, apibrėžiančių žinias ir gebėjimus, kuriuos turi įgyti būsimasis architektas studijų metu. Reikia pabrėžti, kad dalis minimų žinių ir gebėjimų gali būti įgyta tik studijuojant ir atliekant urbanistinio projektavimo praktines užduotis. 2 lentelėje yra pateikiami VGTU Architektūros fakulteto architektūros bakalauro (pirmosios pakopos) studijose dėstomi urbanistikos meno ir mokslo pagrindų moduliai (Architektūra ... 2013) ir jų atitiktis ES direktyvai 2005/36/EB. Pastaba: pateikiami tik urbanistikos pagrindų moduliai ir pilkai užšpaltoti tik tie direktyvos reikalavimų langeliai, kuriuos atitinka išvardinti moduliai, likusius reikalavimus (baltus langelius) atitinka kiti architektūros studijų moduliai. Visų bakalauro studijų metu surenkama 240 ECTS kreditų, iš kurių 55 gaunami už dėstomus urbanistikos dalykus – tai sudaro 23 % studijų metu gaunamų žinių ir įgūdžių. Jei įvertinsime, kad iš 11 direktyvoje pateiktų reikalavimų punktų 7 (t. y. 64 % visų reikalavimų) atitinka būtent minėti moduliai (kai kurių punktų reikalavimus atitinka ir urbanistikos, ir architektūros dėstomi dalykai), tai abejonių turėtų nebelykti, kad urbanistinis projektavimas yra architektūros sudedamoji dalis.

Urbanistinio projektavimo pagrindai VGTU AF architektūros bakalauro studijose

Didžiuosiuose Europos valstybių technikos universitetuose ar aukštosiose architektūros mokyklose urbanistika (*urban design, urban design and planning, urbanism*) yra dėstoma Architektūros fakultetuose (ar padaliniuose) architektūros studijų programose (The Bartlett School of Architecture (U. K.), Norwegian University of Science and Technology (Norvegija), Delft University of Technology (Nyderlandai)). Urbanistikos mokslo ir studijų pozicijoms Lietuvoje atstovaujanti VGTU Urbanistikos katedra turi 70 metų kurtas tradicijas (jos įkūrimo data laikoma 1944 m.) ir taip pat yra Architektūros fakultete. Čia visada buvo laikomasi europinės disciplinų sampratos. Universitetui dalyvaujant įvairiose ES programose, studentų ir dėstytojų mainuose nėra nesuskalbėjimo dėl terminų. Paradoksali padėtis dabar veikiančiuose juridiniuose planavimo teisės aktuose nėra orientyras katedros profesinei veiklai.

2 lentelė. VGTU AF architektūros bakalauro studijose dėstomų urbanistikos pagrindų modulių atitiktis ES direktyvos 2005/36/EB reikalavimams

Table 2. Compliance of courses on urban design basics taught under the first cycle programme in architecture offered at VGTU AF with the requirements of the EU Directive 2005/36/EC

	Semestras	3 semestras	5 semestras	6 semestras		7 semestras	8 semestras
	Modulio kodas ir pavadinimas (kreditai)	ARURB11301 Rekreacijos komplekso gamtoje projektas (9)	ARURB11502 Miestų projektavimo ir sociologijos pagrindai (5)	APMSB11617 Teritorijų inžinerinė įranga (3)	ARAPB11615 Urbanistikos istorija ir kompozicija (5)	ARURB11604 Miestelio plėtros projektas (9)	ARURB11707 Urbanistinių gyvenamųjų struktūrų regeneracijos projektas (9)
<p>Direktyvos 2005/36/EB ištrauka: 8 skirsnis Architektas 46 straipsnis Architekto rengimas ...</p> <p>Toks rengimas, kuris turi būti universitetinio lygmens ir kurio pagrindinė sudėtinė dalis yra architektūra, turi išlaikyti pusiausvyrą tarp teorinių ir praktinių architektūrinio rengimo aspektų ir užtikrinti, kad asmuo įgytų tokių žinių ir įgūdžių:</p>							
(a) gebėjimą kurti architektūros projektus, kurie atitiktų tiek estetinius, tiek techninius reikalavimus;							
(b) pakankamai žinių apie architektūros istoriją ir teorijas, susijusius menus, technologijas ir humanitarinius mokslus;							
(c) žinių apie vaizduojamąjį meną ir jo įtaką architektūros projekto kokybei;							
(d) pakankamai žinių apie miestų projektavimą, planavimą ir įgūdžius, reikalingus planavimo procese;							
(e) supratimą apie santykį tarp žmonių bei pastatų ir tarp pastatų bei jų aplinkos ir apie poreikį susieti pastatus bei erdvę tarp jų su žmonių poreikiais ir masteliu;							
(f) supratimą apie architekto profesiją ir architekto vaidmenį visuomenėje, ypač rengiant aprašus, kuriuose atsižvelgiama į socialinius veiksmus;							
(g) tyrimo ir projekto aprašų rengimo metodikos supratimą;							
(h) supratimą apie konstrukcinį projektavimą, konstrukcines ir inžinerines problemas, susijusias su pastatų projektavimu;							
(i) pakankamai žinių apie fizines problemas bei technologijas ir pastatų funkcijas, kad jų vidus būtų patogus ir jie būtų apsaugoti nuo atmosferos poveikio;							
(j) būtinus projektavimo įgūdžius, kad galėtų patenkinti pastato naudotojo reikalavimus atsižvelgiant į kainos veiksmų ir statybos normų sudaromus apribojimus;							
(k) pakankamai žinių apie projektų koncepcijų pavertimo pastatais ir planų integravimą į bendrą planavimą, organizacijas, normas ir tvarką.							
	Iš viso: 55 ECTS kreditai – 23 % studijų metu gaunamų žinių ir įgūdžių (7 punktai arba 64 % visų reikalavimų)						

Pastaba: pilkai užšpalvoti tik tie direktyvos reikalavimų langeliai, kuriuos atitinka išvardinti urbanistikos pagrindų moduliai.

Šiame straipsnio skyriuje trumpai aptarsime kursinių projektų, kurių pagrindas yra urbanistinis projektavimas, *tikslus, teritorijų* projektams parinkimo kriterijus ir pagrindinius projektavimo *metodikos principus*.

Urbanistinis projektavimas glaudžiai siejasi su urbanistiniu planavimu ir architektūra. Urbanistinis planavimas daugiau sprendžia sisteminius miesto audinio klausimus, architektūra – labai konkrečius tūrinius uždavinius, o urbanistinis projektavimas sujungia šias abi disciplinas urbanistinės erdvės plotmėje (Meuser 2006). Urbanistinio projektavimo objektas yra erdvinės miesto struktūros: kvartalų užstatymo morfotipai, viešosios urbanistinės erdvės (aikštės, jų sistemos), miestovaizdžiai, dominančių išdėstymas ir t. t. Kiekvienas iš aptariamų modulių apima vis kitą urbanistinio projektavimo sritį.

ARURB11301 Rekreacijos komplekso gamtoje projektas. Tai pirmasis urbanistinio projektavimo kursinis projektas. Nors jame miestiškasis pradas nedominuoja, tačiau sprendžiami uždaviniai suteikia žinių ir įgūdžių, reikiamų kompleksiniam projektavimui, be kurio neįmanomas joks urbanistinis projektas. Modulio *tikslas* yra išmokti įvertinti supančios aplinkos (konkrečiu atveju – gamtinės aplinkos) ypatumus, pasitelkiant vertingas gamtinės aplinkos savybes sukurti rekreacijai skirtų statinių ir pastatų kompleksą. *Vietovė* projektui parenkama vadovaujantis keliais kriterijais: patogi vieta pasiekiamumo atžvilgiu; apylinkėse yra traukos objektų (gamtinių, kultūrinių, istorinių, archeologinių ir t. t.); išraiškingas gamtovaizdis (reljefas, vertingi želdiniai, vandens telkiniai). Pagrindinis projektavimo *metodikos principas* – kompleksiskumas ir darba su aplinka.

ARURB11604 Miestelio plėtros projektas. Tai modulis, kuriame sprendžiami tiek urbanistinio planavimo, tiek urbanistinio projektavimo uždaviniai. Modulio *tikslas* yra susipažinti su dabar Lietuvoje galiojančiu miestų ir miestelių bendruoju planavimu, detaliųjų planų rengimo principais, išmokti kompleksiskai vertinti urbanistinę struktūrą, spręsti teritorijos kompleksinės plėtros uždavinius, miesto struktūros ir kompozicijos tobulinimo klausimus. Kursinis projektas yra gana sudėtingas, nes jį kuriant reikia aprėpti tiek planavimo sisteminės žinias, tiek gilinti kompleksinio projektavimo įgūdžius. Nagrinėjamos nedidelių miestų ir miestelių (1500–5000 tūkst. gyventojų) *teritorijos*, parenkami miestai, turintys turtingą istorinę raidą, išraiškingą gamtinę aplinką, įdomesnę funkcinę ir erdvinę organizaciją. Kursinio projekto rengimo *metodika* paremta trimis darbo etapais: analitiniu-metodiniu, konceptualiuoju ir projektiniu. Svarbus metodinis vaidmuo sudarant šį projektą tenka preliminariems miesto ir miestelio pradinių parametru skaičiavimams, kurių

tikslas – būsimiesiems architektams įdiegti supratimą apie miestą, kaip sudėtingą besivystančių ekonominių, socialinių, demografinių, inžinerinių bei kompozicinių sistemų junginį.

ARURB11707 Urbanistinių gyvenamųjų struktūrų regeneracijos projektas. Pirmus du aprašytus kursinius projektus tenka rengti visiems II ir III kurso architektūros studentams, o šį rengia tik tie, kurie IV kurso pradžioje pasirenka baigiamąjį bakalauro darbą rengti Urbanistikos katedroje. Todėl minėtas modulis bus aprašytas detaliau. Modulio *tikslas* yra, įvertinus istoriškai susiklosčiusią urbanistinę struktūrą ir skirtingus socialinius užsakymus, išmokti projektuoti urbanistines gyvenamąsias struktūras ir tinkamai parinkti daugiabučių gyvenamųjų namų tipus. Šiam kursiniam projektui yra *parenkami* daugiausiai Lietuvos miestų apleisti ar sunykę centrinių dalių kvartalai, taip pat konvertuojamos pramonės teritorijos ar sovietinių metų miegamųjų rajonų dykvietės. Naujos urbanistinės kokybės kūrimas istorinėje aplinkoje nepažeidžiant esamos dermės arba naujos erdvinės struktūros kūrimas dykvietėje yra kompleksinis ir sudėtingas uždavinys. Jo sprendimas reikalauja *metodinio nuoseklumo*. Siekiant galutinio rezultato projekte nuosekliai pereinami esamos urbanistinės struktūros ypatumų tyrimo, koncepcijos pagrindimo ir detaliojo projektavimo *etapai*.

Analitinė projekto dalis. Darbo pradžioje studentai atlieka kruopščių ir įvairiapusę pasirinktos teritorijos analizę. Susipažįstama su teritorijos istorine urbanistine raida, nustatomi, kokie vertingi plano ir užstatymo elementai yra išlikę. Ant esamos urbanistinės struktūros plano braižomi buvę struktūros elementai. Tai padeda suprasti struktūros brandumo laipsnį – ar ji vystėsi sklandžiai, ar atsirado deformacijų. Vėliau atliekama teritorijos šandieninės būklės urbanistinė analizė: įvertinama teritorijos padėtis viso miesto atžvilgiu; atliekamas gatvių tinklo ir transporto schemos tyrimas; įvertinama gamtinė situacija (reljefas, vandenys, želdynai); nustatomi dominuojantys užstatymo morfotipai; išskiriami tūrinės-erdvinės kompozicijos elementai, raiškumas, savitumas; įvertinama architektūrinė statinių kokybė; atliekamas posesinės (sklypų) sistemos tyrimas; nustatomi vizualiniai ryšiai tarp vertikalių akcentų ir viešųjų urbanistinių erdvių; įvertinama viešųjų ir privačių urbanistinių erdvių (kiemų, gatvių, aikščių, skverų ir t. t.) kokybė. Šios analizės esmė – kokybinis urbanistinės struktūros įvertinimas. Analitinė dalis apibendrinama išvadiniu brėžiniu bei schemomis ir suformuluojami kriterijai, kuriais vadovaujantis siūloma naujos urbanistinės kokybės kūrimo rekonstruojamoje teritorijoje koncepcija.

Koncepcija. Studentai, atsižvelgdami į urbanistinių ir architektūrinių palikimą, pasiūlo ne vieną kvartalų sutvarkymo konceptualią alternatyvą. Koncepcijos pateikiamos schemomis, brėžiniais ir erdviu metu. Iš siūlomų alternatyvų parenkamas labiausiai pagrįstas sprendimo būdas.

Detalizacija. Šiame darbo etape parenkama tinkamiausia vieta daugiabučiams gyvenamiesiems namams projektuoti. Detaliai projektuojama namų grupė, sprendžiami ne tik pastatų architektūros klausimai, bet ir erdviniai bei funkciniai vidinių kiemų erdvių sutvarkymo uždaviniai.

ARURB11808 Baigiamasis darbas. Baigiamasis darbas yra bakalauro studijų metu įgytų absolvento žinių ir įgūdžių demonstracija. Tačiau rengiant baigiamąjį darbą būsiamasis architektas vis dar turi galimybę papildyti savo žinių bagažą. Studentai, pasirinkę baigiamąjį bakalauro darbą rengti Urbanistikos katedroje, sieks kompleksiška suvokti urbanistinės struktūros formavimo klausimus, suprasti urbanistinio projektavimo sprendinių reglamentavimo detaliuotu planu principus.

Jau treči metai Urbanistikos katedra praktikuoja kursinio projekto „Urbanistinių gyvenamųjų struktūrų regeneracijos“ uždavinių tęstinumą baigiamajame bakalauro darbe ir ši praktika pasiteisino su kaupu. Jei šiam kursiniam projektui buvo pasirinkta įvairių struktūrinių problemų turinti miesto teritorija, jei buvo atlikta visapusiška urbanistinio audinio analizė ir pasiūlyta argumentais pagrįsta koncepcija, tai darbą galima sėkmingai tęsti toliau. Šis projektas turi keturis etapus: analizė, koncepcija, detalizacija ir sprendinių reglamentavimas detaliuotu planu. Baigiamajame darbe detaliai projektuojama pasirinkto koncepcijos varianto tūrinė erdvinė struktūra: detalizuojamos teritorijos viešosios urbanistinės erdvės (pvz., aikštės) bei jas formuojantys pastatai. Tam, kad rekonstruojami ar formuojami nauji kvartalai būtų „gyvi“, projektuojami tiek visuomeninės, tiek gyvenamosios paskirties pastatai.

Urbanistinio projektavimo kursinių projektų grafinė iliustracija ir įgyjami įgūdžiai pateikti 3 lentelėje.

Išvados

Pabaigoje pabandydysime apibendrinti straipsnyje išsakytas mintis nagrinėta tematika.

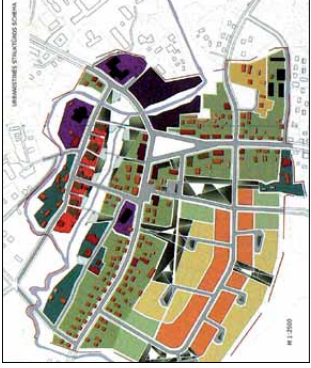

- Tiek Lietuvoje, tiek užsienyje terminą *urbanistika* vartoja įvairių mokslo sričių atstovai, jį pripildydami sau suprantamo turinio. Kadangi nėra (o gal ir negali būti) aiškiai apibrėžtos ir visiems vienodai suprantamos urbanistikos apibrėžties, kyla nesu-

sikalbėjimas visų pirma tarp skirtingų sričių specialistų, taip pat ir tarp tos pačios srities atstovų.

- Architektai *urbanistika* vadina architektūros šaką, kurios pagrindiniai objektai yra urbanistinė struktūra, urbanistinė erdvė ir ją formuojantis užstatymas. Urbanistika – sudėtinė architektūros meno ir mokslo dalis bei neatsiejama architektūrinės veiklos sritis. Architekto veikla labiau siejama su urbanistinio projektavimo sritimi, tačiau urbanistinio planavimo užduotims spręsti taip pat yra reikalingos architekto žinios ir įgūdžiai. Urbanistinis projektavimas glaudžiai siejasi su urbanistiniu planavimu ir architektūra. Urbanistinis planavimas daugiau sprendžia sisteminius miesto audinio klausimus, architektūra – labai konkrečius tūrinius uždavinius, o urbanistinis projektavimas sujungia šias abi disciplinas urbanistinės erdvės plotmėje.
- Priešprieša Lietuvoje tarp *projektavimo* ir *planavimo* gimė po 1995 m., priėmus Teritorijų planavimo įstatymą. Teritorijų planavimas iš inercijos imtas irgi vadinti *urbanistika*. Realybėje planavimas yra paverstas biurokratinių procedūrų grandine sunkiai identifikuojant profesinę architekto urbanisto veiklą. Aiškumą vartojant terminus galima būtų sugrąžinti, pvz., taip: terminą *urbanistika* vartoti tik profesinės veiklos, susijusios su miesto materialiosiomis struktūromis, formavimui nusakyti (galėtų būti *architektas urbanistas* ir *inžinierius urbanistas*), o specialistai, dirbantys planavimo, sociologijos ir kitose srityse, būtų vadinami *miesto planuotojais*, *miesto sociologais* ir t. t.
- Nuo to, kaip yra suvokiamos pagrindinės veiklos sritį nusakančios sąvokos, tiesiogiai priklauso, koks yra rengiamų studijų programų turinys ir kokia profesinė kvalifikacija suteikiama absolventams. Tam, kad nekiltų painiavos dėl skirtingai suvokiamų terminų, profesinė architektų bendruomenė turėtų inicijuoti ir parengti su jų profesine veikla susijusių sąvokų žodyną arba pagrindines sąvokas išdėstyti tam skirtame teisiniame dokumente.
- Tai, kad kiekvienam būsiamam architektui yra būtini urbanistikos meno ir mokslo pagrindai, yra ne ginčijama tiesa. Dalis keliamų Europos Sąjungos reikalavimų profesinėms kvalifikacijoms gali būti įgyti tik studijuojant ir atliekant urbanistinio projektavimo praktines užduotis. Tam, kad urbanistikos studijos liktų menų srityje ir būtų priskirtos architektūros kryptčiai, jose turėtų būti nepamestas studijų objektas – trijų dimensijų sprendinių paieška, vyraujant erdvės formavimo meninėms užduotims.

3 lentelė. Urbanistinio projektavimo kursinių projektų grafinei iliustracija ir įgyjami išgūdžiai: a, b – parengė studentas M. Olišauskas, c – stud. A. Kazickas, d – stud. D. Cesilius, e – stud. U. Urbonavičiūtė, f, g – stud. V. Macijauskaitė

Table 3. Graphic illustration of urban design course projects and acquired automatic actions: a, b – prepared by student M. Olišauskas; c – student A. Kazickas; d – student D. Cesilius; e – student U. Urbonavičiūtė; f, g – student V. Macijauskaitė

Urbanistinio projektavimo kursiniai projektai	Rekreacijos komplekso gamtoje projektas	Miestelio plėtros projektas	Urbanistinių gyvenamųjų struktūrų regeneracijos projektas	Baigiamasis darbas
<p>Kursinio projekto brėžinio ir (ar) maketo fragmentas</p>	 a b	 c d	 e	 f g
<p>Sprendžiami uždaviniai, įgyjami išgūdžiai</p>	<p>Kompleksinis projektavimas, daroma su aplinka</p>	<p>Kompleksiškas urbanistinės struktūros vertinimas, teritorijos kompleksinės plėtros uždavinių sprendimas, miesto struktūros ir kompozicijos tobulinimo išgūdžiai</p>	<p>Istorikai susiklosčiusios urbanistinės struktūros ir skirtingų socialinių užsakymų vertinimas, urbanistinių gyvenamųjų struktūrų projektavimo išgūdžiai, gebėjimas tinkamai parinkti daugiabučių gyvenamųjų namų tipus</p>	<p>Urbanistinės struktūros formavimo klausimų kompleksiškas suvokimas, urbanistinio projektavimo sprendinių reglamentavimo detalioju planu principų supratimas</p>

– Miestai atlieka vieną iš lemiamų vaidmenų valstybės ekonomikoje. Pažangi miestų raida atveria valstybei įvairiapuses perspektyvas. Tačiau dabartinę Lietuvos miestų vystymosi situaciją galima apibūdinti kaip stichišką: miesto centrinių dalių nykimas, gyventojų kėlimasis į chaotiškai besiformuojančius priemiesčius; nevaldoma sovietinių metų masinės gyvenamosios statybos rajonų tiek pastatų, tiek erdvinė degradacija. Tokiai padėčiai atsirasti padėjo ir neaiški urbanistikos meno bei mokslo padėtis Lietuvoje. Todėl miestų planavimas ir urbanistinis projektavimas turėtų vėl tapti prioritetine valstybės politikos sritimi.

Literatūra

- Architektūra. Studijų programos valstybinis kodas: 612K11001.* 2013 [interaktyvus], [žiūrėta 2013 m. rugsėjo 2 d]. Prieiga per internetą: <https://medeine.vgtu.lt/programos/programa.jsp?fak=1&prog=24&sid=F&rus=U>
- Architektūros studijų krypties aprašas. Projektas.* 2012 [interaktyvus], [žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 10 d]. Prieiga per internetą: http://www.skvc.lt/files/SKAR2_aprasu_projektai_1/architekturos_aprasas_projektas.pdf
- Benedictsen, A. M. 1924. Lithuania, „The Awakening of a Nation“ – a study of the past and present of the Lithuanian people, in Briedis, L. 2010. *Vilnius savas ir svetimas*. Vilnius: Baltos lankos, 175–176.
- Burinskienė, M. 2013. Darnus miestas, darnioji gyvenamoji aplinka, *Statyba ir architektūra* 7: 50–52 [interaktyvus], [žiūrėta 2013 m. spalio 31 d]. Prieiga per internetą: http://sa.lt/wp-content/uploads/SA_2013_N7.pdf
- Cowan, R. 2005. *The dictionary of urbanism*. Streetwise Press.
- Daunora, Z. J. 2000. Architektūra, urbanistika, teritorijų planavimas: disciplinų sampratos ir tikslesnio sąvokų vartojimo link, *Urbanistika ir architektūra* [Town Planning and Architecture] 24(2): 66–71.
- Daunora, Z. J. 2008. Urbanistikos mokslo ir studijų vietos Lietuvos klasifikatoriuose paradoksai, *Urbanistika ir architektūra* [Town Planning and Architecture] 32(4): 221–231.
- Dėl mokslo kryptių ir šakų patvirtinimo.* 2011-02-14 Nr. V-231 [interaktyvus], [žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 7 d]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=392998
- Dėl mokslo kryptių patvirtinimo.* 2012-10-16 Nr. V-1457 [interaktyvus], [žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 7 d]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=435520
- Dėl studijų kryptis sudarančių šakų sąrašo patvirtinimo.* 2010-02-19 Nr. V-222 [interaktyvus], [žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 7 d]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=365785&p_query=&p_tr2=
- Dijokienė, D. 2011. Urbanistikos paveldo tvarkybos įtakos ir šiandieninė situacija Lietuvoje, *Urbanistika ir architektūra* [Town Planning and Architecture] 35(4): 238–248.
- Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/36/EB 2005 m. rugsėjo 7 d. dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo.* 2005 [interaktyvus], [žiūrėta 2013 m. gegužės 10 d]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:255:0022:0142:lt:PDF>
- Juškevičius, P.; Burinskienė, M.; Paliulis, G., M.; Gaučė, K. 2013. *Urbanistika: procesai, problemos, planavimas, plėtra*. Vilnius: Technika, 378 p.
- Kasprisin, R. 2011. *Urban design. The composition of complexity*. London and New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Kavaliauskas, P. 2013a. Kultūrinio kraštovaizdžio formavimo paradigmos prielaidos ir raiška, *Journal of Architecture and Urbanism* 37(1): 10–20.
- Kavaliauskas, P. 2013b. Kraštovarkla ir profesinis egocentrizmas, *Kraštovaizdžio architektūros forumas 2013*, spalio 17–18 d., 2013 m., Vilnius, Lietuva, 9–20.
- Lietuvos mokslo tarybos sprendimai.* 2012-05-08 (a) [interaktyvus], [žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 10 d]. Prieiga per internetą: <http://www.lmt.lt/lt/teisine-informacija/ta/ta-sprendimai/archive/klasifikacija-projektas-nuostata.html>
- Lietuvos Respublikos architektūros įstatymo projektas.* 2012-08-30 (b) [interaktyvus], [žiūrėta 2013 m. rugsėjo 14 d]. Prieiga per internetą: http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=153328&p_org=&p_fix=y&p_gov=n
- Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas.* 2004-01-15 Nr. IX-1962.
- Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo pakeitimo įstatymas.* 2013-06-27 Nr. XII-407 [interaktyvus], [žiūrėta 2013 m. rugsėjo 14 d]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=453032
- Lietuvos urbanistinės politikos kryptys. Projektas.* 2009 [interaktyvus], [žiūrėta 2013 m. spalio 31 d]. Prieiga per internetą: <http://www.am.lt/VI/files/0.363498001247711030.pdf>
- Meuser, P. 2006. Experiments with convention. European urban planning from Camillo Sitte to New Urbanism, in Krier, R. *Town spaces*. Birkhauser – Publishers for Architecture, 248–265.
- Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos architektūros politikos kryptių aprašo patvirtinimo.* 2005-05-18 Nr. 554 [interaktyvus], [žiūrėta 2013 m. spalio 31 d]. Prieiga per internetą: http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=5553
- Pakalnis, M. 2010. *Tamsi teritorijų planavimo Lietuvoje realybė* [interaktyvus], [žiūrėta 2013 m. spalio 31 d]. Prieiga per internetą: <http://www.architektusajunga.lt/nuomones/tamsi-teritoriju-planavimo-lietuvoje-realybe>
- Stauskas, V. 1998. Studentų veiklos orientavimas į architektūros ir aplinkos kontekstą, *Urbanistika ir architektūra* [Town Planning and Architecture] 22(1): 33–37.
- Stauskas, V. 2012. *Architektūra, aplinka, atostogos*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas. 387 p.
- Šešelgis, K. 1975. *Rajoninio planavimo ir urbanistikos pagrindai*. Vilnius: Mintis. 329 p.
- Šešelgis, K. 1996. *Lietuvos urbanistikos istorijos bruožai (Nuo seniausių laikų iki 1918 m.)*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla. 160 p.
- Thadani, D. A. 2010. *The language of towns and cities. A visual dictionary*. New York: Rizzoli.
- UIA congresses [online], [cited 14 September 2013]. Available from Internet: http://www.uia-architectes.org/en/s-informer/congres/tous-les-congres#.UjRI_n_zhAo
- Vanagas, J. 2008. *Urbanistikos pagrindai*. Vilnius: Technika, 242 p.
- Vyšniūnas, A. 2000. Apie kūrybą ir planavimą, *Urbanistika ir architektūra* [Town Planning and Architecture] 24(2): 91–94.

SIGNIFICANCE OF ART AND SCIENCE OF URBAN DESIGN IN THE STUDY PROGRAMME OF ARCHITECTURE

D. Dijokienė

Abstract. Urban design is a component of art and science of architecture and an indispensable field of architectural activity. Subsequent to restoration of independence, Lithuania started travelling down the path of democratic urban design of towns and districts, which resulted in an inevitable evolution of concepts as well as mindset. Two decades of independence have passed, yet one could hardly say that everything is clearly and uniformly perceived by all players involved in activities of urban design. There is still a clear lack of common understanding of the object of art and science of urban design. As a branch of science, urban design is still somewhat misplaced in the scientific classification. This article discusses definitions of urban design used in Lithuania and abroad, gives summarised information on the formal position of urban design in documents regulating professional training, and assesses (within the context of the European Union requirements for professional qualifications) the courses on urban design basics taught under the BA degree programme of architecture at the Faculty of Architecture, Vilnius Gediminas Technical University.

Keywords: art and science of urban development, urban design, urban planning, town planning, urban space, architecture, architectural training

Reference to this paper should be made as follows: Dijokienė, D. 2013. Significance of art and science of urban design in the study programme of architecture, *Journal of Architecture and Urbanism* 37(4): 268–278.

DALIA DIJOKIENĖ

*Doctor of the Humanities (architecture), Assoc. Prof.,
Department of Urban Design, Vilnius Gediminas Technical
University, Pylimo g. 26/Trakų g. 1, 01132 Vilnius, Lithuania.
E-mail: dalia.dijokiene@vgtu.lt*

Research interests: urban nuances of town spatial expansion beyond the old town's borders, urban morphology. Conferences: reports at 8 international and 7 national conferences. Publications: author of monograph and research papers. Teaching: lectures of architectural and urban design. Projects: author or co-author of more than 35 projects of architectural design and planning.